

УДК 658.152:657.61

А. П. Макаренко,д. е. н., професор, професор кафедри обліку, аналізу, оподаткування та контролю,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні ЗНУ м. ЗапоріжжяORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9576-928X>**Є. В. Меліхов,**асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні ЗНУ м. ЗапоріжжяORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9856-9291>**І. В. Проскура,**магістрант кафедри обліку, аналізу, оподаткування та контролю,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. ЗапоріжжяORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8063-6888>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.23.79

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ПРОЦЕСІ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА МІКРОРІВНІ

A. Makarenko,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Accounting and Auditing, Engineering
Educational and Scientific Institute im. YU.M. Potebni of Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya

Ye. Melikhov,

Assistant of the Department of Information Economy, Entrepreneurship and Finance, Engineering Educational
and Scientific Institute named YU.M. Potebni of Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya

I. Proskura,

Master's student of the Department of Zaporizhzhya National University of Engineering Educational
and Scientific Institute im. YU.M. Potebni ZNU, Zaporizhzhya

IMPROVED SCOPE AND AUDIT OF THE MAIN FEATURES IN THE PROCESS OF ANALYZING GOVERNMENT ACTIVITY OF ENTERPRISES AT MICRO-LEVELS

Правильність ведення обліку та належна організація контролю за основними засобами є ключовими чинниками формування достовірної фінансової звітності, обґрунтування управлінських рішень та забезпечення раціонального використання матеріально-технічної бази підприємства. Невірне відображення операцій з основними засобами може призвести до суттєвих викривлень фінансових результатів і, як наслідок, до неефективності системи управління ресурсами.

Метою роботи є удосконалення системи бухгалтерського обліку та аудиту основних засобів підприємства в процесі аналізу господарської діяльності для ефективності прийняття управлінських рішень.

Метою аудиту основних засобів виступає комплексне дослідження коректності їх надходження, використання та вибуття, а також обґрунтованості визначення первісної вартості, вибору та застосування методів оцінки, порядку нарахування амортизації, правильності формування витрат, пов'язаних з експлуатацією активів, та достовірності відображення всіх відповідних операцій у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. У межах аудиту перевіряються законність і доцільність здійснених операцій, реальність і збереження активів, а також відповідність їх фактичної наявності даним облікових регістрів. Важливим елементом є також оцінка коректності формування фінансового результату від використання або вибуття основних засобів.

До основних завдань аудиту основних засобів належать: перевірка правильності визнання та класифікації основних засобів; перевірка правильності нарахування амортизації та віднесення її на відповідні витрати; проведення інвентаризаційної зв'язки основних засобів; перевірка правильності обліку операцій з вибуття та реалізації основних засобів; перевірка модернізації, ремонту та переоцінки основних засобів.

Запропоновані у роботі форми відомостей обліку основних засобів (ОЗ-1 — ОЗ-5) виконують функцію інструменту аналітичного контролю, що інтегрує елементи бухгалтерського обліку та аудиту. Їх практичне впровадження забезпечує: належне документальне підтвердження всіх операцій, пов'язаних з рухом основних засобів; коректну класифікацію, оцінку, амортизацію та переоцінку активів; створення єдиної системи взаємопов'язаних аналітичних документів, яка спрощує внутрішній і зовнішній аудит; підвищення рівня деталізації облікової інформації та можливості глибокого аналізу; зниження ризику викривлень фінансової звітності внаслідок помилок чи недоліків облікового процесу.

Розроблена програма аудиту основних засобів має комплексний характер та охоплює весь цикл аудиторських процедур — від етапу планування і оцінки ризиків до формування аудиторського висновку. Її структура відповідає положенням міжнародних стандартів аудиту, забезпечує логічну послідовність перевірки та орієнтована на виявлення розбіжностей між фактичними даними та інформацією, відображеною в регістрах бухгалтерського обліку.

Запропоновані відомості обліку основних засобів є ефективним доповненням до традиційної системи бухгалтерських регістрів. Їх застосування має вагомий практичний значення, оскільки підвищує прозорість і контрольованість облікових процесів, зменшує трудомісткість обробки інформації, оптимізує документообіг і скорочує час, необхідний для складання та перевірки фінансової звітності.

The correctness of the management and proper organization of control over the main personnel and key officials, the formation of reliable financial information, the rationalization of management decisions and the provision of rational financial support material and technical base of the enterprise. Incorrect execution of operations with basic functions can lead to significant distortion of financial results and, as a result, to ineffectiveness of the resource management system.

The method of work is to improve the accounting system and audit the main features of the enterprise in the process of analyzing government activities for the effectiveness of making management decisions.

The audit of the main features involves a comprehensive investigation of the correctness of their application, selection and vibuta, as well as the organization of the primary performance, the choice and implementation of assessment methods, and the order of implementation. depreciation, the correctness of the formation of expenses related to the operation of assets, and the reliability of the representation of all types of transactions in the accounting department and financial reporting. During the audit, the legality and integrity of these operations are verified, the reality and conservation of assets, as well as the consistency of their actual presence with the data of the regional registers. An important element is also the assessment of the correctness of the formation of the financial result in the light of changes or changes in the main features.

Prior to the main tasks of the audit of the main features, the following should be carried out: verification of the correctness of recognition and classification of the main features; checking the correctness of depreciation accounting and deductions for general expenses; carrying out an inventory of the main assets; checking the correctness of the operation from the vibration and implementation of the main features; verification of modernization, repair and reassessment of basic features.

The application of the robotic form of statements to the area of the main functions (OZ-1 — OZ-5) establishes the function of an analytical control tool that integrates elements of the accounting and auditing area. Their practical implementation will ensure: reliable documentary evidence of all operations related to the functioning of the main functions; correct classification, valuation, depreciation and revaluation of assets; creation of a unified system of interconnected analytical documents, which will facilitate internal and external audit; increasing the level of detail of cloud information and the possibility of in-depth analysis; Reducing the risk of financial distortion due to benefits and shortcomings in the financial process.

The developed program for auditing the main features is comprehensive in nature and covers the entire cycle of audit procedures — from the stage of planning and risk assessment to the formation of the audit standard. This structure complies with the provisions of international auditing standards, ensures a logical consistency of the review and is focused on identifying discrepancies between the actual data and the information displayed in accounting registers.

Providing information about the main features and effective additions to the traditional system of accounting registers. Their implementation is of great practical importance, as it promotes insight and control of business processes, reduces the complexity of information processing, optimizes document management and speeds up the time, necessary for the development and verification of financial information.

Ключові слова: удосконалення, облік, аудит, основні засоби, аналіз, господарська діяльність, відомості, робочі документи аудитора, план, програма, тест, управління.

Key words: improvement, appearance, audit, main functions, analysis, government activity, records, auditor's working documents, plan, program, test, management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах господарювання ефективне управління основними засобами є забез-

печення стабільності діяльності підприємств. Від правильності ведення їх обліку та контролю залежить достовірність фінансової звітності, обґрунтованість управлінських рішень, а також раціональне використання матеріально-технічної бази підприємства.

Таблиця 1. Тест внутрішнього контролю основних засобів

№	Зміст питання	Варіанти відповіді			
		Інформація відсутня	Так	Ні	Примітки
1	Як оцінюються основні засоби при їх придбанні? - за первісною вартістю; - за справедливою вартістю; - за залишковою вартістю; - за ліквідаційною вартістю?				
2	2. Якщо очікуваний строк використання активу становить більше одного року або нормального операційного циклу, до якої категорії він належить: - до запасів; - до малоцінних необоротних матеріальних активів; - до основних засобів; - до нематеріальних активів?				
3	Які дії повинен виконати аудитор при перевірці наявності основних засобів: - перевірити інвентарні номери та фактичну наявність; - звірити дані бухгалтерського обліку з інвентарними списками; - перевірити наявність актів введення в експлуатацію; - усі зазначені варіанти?				
4	Як відображається в обліку нарахування амортизації основних засобів, що використовуються у виробництві: - Дт 23 Кт 131; - Дт 91 Кт 131; - Дт 92 Кт 131; - Дт 93 Кт 131; - Дт 94 Кт 131?				
5	Як відображається в обліку поточний ремонт основних засобів, що використовуються у цеху: - Дт 23 Кт 131; - Дт 91 Кт 131; - Дт 92 Кт 131; - Дт 93 Кт 131; - Дт 94 Кт 131?				
6	7. На якому рахунку відображається реалізація основних засобів: - Дт 976 Кт 10 - Дт 977 Кт 10 - Дт 131 Кт 10 - Дт 943 Кт 286 - Дт 286 Кт 10 - Дт 680 Кт 712?				
7	Які методи амортизації застосовуються до основних засобів відповідно до НП(С)БО 7: - прямолінійний; - виробничий; - кумулятивний; - метод зменшення залишкової вартості; - податковий метод?				
8	Які первинні документи використовуються для оформлення операцій з основними засобами: - акт приймання-передачі (ОЗ-1); - акт списання (ОЗ-3, ОЗ-4); - інвентарна картка обліку (ОЗ-6); - усі перелічені вище?				
9	Який документ регулює методологічні засади обліку основних засобів: - НП(С)БО 7 «Основні засоби»; - НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи»; - НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; - НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»?				
10	У якому рядку Балансу відображається вартість основних засобів: - рядок 1010 «Основні засоби»; - рядок 1090 «Інші необоротні активи»; - рядок 1100 «Оборотні активи»?				

Джерело: складено авторами.

Попри наявність нормативно-правового регулювання обліку основних засобів, на практиці залишаються актуальними проблеми, пов'язані з ідентифікацією активів, визначен-

ням їх первісної вартості, амортизаційної політики, класифікації витрат на ремонти та модернізацію. Недостатня аналітичність облікової інформації та відсутність внутрішнього

Таблиця 2. Загальний план проведення аудиту основних засобів

Етап перевірки	Процедури перевірки	Період проведення	Виконавці
Підготовчий	– Ознайомлення з діяльністю підприємства, його структурою, видом діяльності та обліковою політикою. – Вивчення внутрішніх положень щодо обліку основних засобів. – Аналіз попередніх аудиторських звітів і фінансової звітності. – Складання детального плану аудиту та розподіл завдань між членами аудиторської групи.		
Фізичний	Проведення інвентаризації основних засобів		
Основний	– Перевірка правильності визнання та класифікації основних засобів (ОЗ-1). – Перевірка правильності нарахування амортизації та віднесення її на відповідні витрати (ОЗ-2). – Проведення інвентаризаційної звірки основних засобів (ОЗ-3). – Перевірка правильності обліку операцій з вибуття та реалізації основних засобів (ОЗ-4). – Перевірка модернізації, ремонту та переоцінки основних засобів (ОЗ-5).		
Завершальний	– Узагальнення результатів аудиту та формування робочих висновків. – Підготовка аудиторського звіту та формування рекомендацій щодо усунення виявлених порушень. – Обговорення результатів із керівництвом підприємства. – Підписання аудиторського звіту та завершення перевірки.		

Джерело: складено авторами.

контролю ускладнюють управління майном, підвищують ризики викривлення звітності та знижують ефективність використання ресурсів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми теорії та практики обліку і аудиту основних засобів були предметом дослідження багатьох учених, серед яких Бутинець Ф. Ф., Давидов Г. М., Кулаковська А. П., Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Піча Ю. В., Сахарцева І. І., Усач Б. Ф. та інші. Їхні наукові розробки стали теоретичною базою для подальшого вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами. У працях науковців дане питання висвітлюється з різних наукових позицій, при цьому акцент робиться на специфічних аспектах ведення обліку та аудиту необоротних активів, що свідчить про багатогранність підходів до його вирішення. Проте саме методологічні питання ведення обліку та проведення аудиту основних засобів розкрито недостатньо і потребує подальшого дослідження. Отже, наявні наукові напрацювання створюють базу для подальшого дослідження проблем удосконалення методики обліку та аудиту в умовах цифровізації бухгалтерського обліку та переходу до міжнародних стандартів фінансової звітності.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою роботи є удосконалення системи бухгалтерського обліку та аудиту основних засобів підприємства в процесі аналізу господарської діяльності для ефективності прийняття управлінських рішень.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою аудиту основних засобів є комплексне дослідження правильності їх надходження, використання та вибуття, а також обґрунтованості визначення первісної вартості, методів оцінки та достовірності відображення відповідних даних у бухгалтерському обліку й фінансовій звітності.

Аудит основних засобів спрямований на підтвердження законності та доцільності здійснених господарських операцій, перевірку збереження активів, відповідності їх фактичної наявності даним обліку, а також забезпечення правильності формування фінансових результатів від їх використання або вибуття.

Основними завданнями аудиту основних засобів є:

- перевірка правильності визнання та класифікації основних засобів;
- перевірка правильності нарахування амортизації та віднесення її на відповідні витрати;

Таблиця 3. Програма аудиту основних засобів

№	Мета аудиту	Перелік процедур контролю	Критерії якості	Метод перевірки	Код робочого документа	Період проведення	Виконавець	Примітки
1	Впевнитися у правильності визнання та класифікації основних засобів	Перевірка первісного визнання, відповідності критеріям активу, документального підтвердження придбання та реєстрації об'єкта	А, Б, В, Г, Е	Документальний, по суті, арифметичний, суцільний	ОЗ-1			
2	Перевірити правильність нарахування амортизації та її віднесення на відповідні рахунки витрат	Аналіз застосованих методів амортизації, перевірка правильності розрахунку, відповідності облікової політики підприємства	А, Б, В, Г, Е, Є	Документальний, арифметичний, по суті, вибіркового	ОЗ-2			
3	Переконатися у фактичній наявності, збереженні та технічному стані основних засобів	Проведення інвентаризаційної звірки, порівняння з даними бухгалтерського обліку, перевірка наявності актів приймання-передачі	А, Б, В, Г	Фактичний, документальний, вибіркового	ОЗ-3			
4	Встановити правильність відображення операцій з вибуття та реалізації основних засобів	Перевірка документів з реалізації, правильності визначення залишкової вартості, доходів та фінансового результату від продажу	А, Б, В, Г, Е, Є	Документальний, арифметичний, по суті, вибіркового	ОЗ-4			
5	Переконатися у правильності відображення модернізації, ремонту та переоцінки основних засобів	Перевірка актів на виконання робіт, класифікація витрат як поточних чи капітальних, аналіз впливу на балансову вартість	А, Б, В, Г, Д, Е, Є	Документальний, по суті, арифметичний, вибіркового	ОЗ-5			
Критерії якості перевірки: наявність – А; правдивість – Б; права та зобов'язання – В; повнота – Г; вимірювання – Д; оцінку вартості – Е; подання і розкриття – Є.								

Джерело: складено авторами.

Таблиця 4. Робочий документ ОЗ-1
"Перевірка первісного визнання та класифікації основних засобів"

№	Найменування об'єкта	Дата придбання	Первісна вартість (грн)	Критерій визнання	Документ (накладна, акт)	Висновок аудитора
1						

Джерело: удосконалено авторами.

— проведення інвентаризаційної звірки основних засобів;

— перевірка правильності обліку операцій з вибуття та реалізації основних засобів;

— перевірка модернізації, ремонту та переоцінки основних засобів.

Реалізація зазначених завдань у межах аудиторських процедур забезпечує правильну оцінку стану обліку основних засобів, підвищує рівень фінансової дисципліни та сприяти формуванню достовірної обліково-аналітичної інформації для потреб управління. Тест внутрішнього контролю основних засобів подано в таблиці 1.

Після отримання в процесі попереднього планування необхідної інформації про діяльність підприємства аудитор розробляє загальний план аудиту основних засобів (табл. 2). Цей документ має організаційно-методологічний характер і є основою для здійснення аудиторської перевірки. У ньому визначаються обсяг і

напрямок перевірки, етапи аудиту, строки виконання окремих робіт та відповідальні особи. План забезпечує системність, узгодженість дій аудиторів і раціональний розподіл часу на кожному етапі перевірки.

Програму аудиту основних засобів наведено в таблиці 3. Для вирішення поставлених завдань аудиту основних засобів авторами запропоновано низку робочих документів, які можуть слугувати належними та достатніми доказами якісного проведення аудиторської перевірки. Їх застосування сприятиме підвищенню обґрунтованості висновків аудитора та забезпеченню достовірності отриманих результатів контролю.

З метою перевірки правильності віднесення активів до складу основних засобів і встановлення достовірності їх первісної оцінки аудитором заповнюється відповідний робочий документ (таблиця 4).

Таблиця 5. Робочий документ ОЗ-2 "Аналіз нарахування амортизації основних засобів"

№	Група основних засобів	Метод амортизації	Річна норма (%)	Первісна вартість	Нарахована амортизація	Відхилення / помилки

Джерело: удосконалено авторами.

Таблиця 6. Робочий документ ОЗ-3 "Інвентаризаційна звірка основних засобів"

№ інв.	Найменування об'єкта	Місце експлуатації	Відповідальна особа	Факт. наявність	За даними обліку	Різниця	Коментар аудитора

Джерело: удосконалено авторами.

**Таблиця 7. Робочий документ ОЗ-4
"Перевірка операцій вибуття та реалізації основних засобів"**

№	Об'єкт	Дата реалізації	Первісна вартість	Знос	Залишкова вартість	Ціна реалізації	Проведення	Висновок аудитора

Джерело: удосконалено авторами.

Застосування даного документа дасть змогу аудиторі перевірити правильність класифікації активів, наявність документального підтвердження права власності, відповідність обліковій політиці підприємства.

Одним із завдань проведення аудиту основних засобів є всебічна перевірка дотримання підприємством принципів і методологічних положень нарахування амортизації відповідно до вимог Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" та положень облікової політики. Аудит спрямований на встановлення обґрунтованості обраних методів амортизації, їх послідовного застосування упродовж звітних періодів, правильності відображення результатів амортизаційних відрахувань у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, а також на оцінку впливу амортизаційної політики на достовірність показників фінансового стану підприємства (таблиця 5).

Використання цього документа сприятиме проведенню аудитором якісної перевірки обґрунтованості вибору підприємством методу амортизації, а також достовірності розрахунку амортизаційних сум і правильності їх відображення в обліку за відповідними бухгалтерськими проведеннями (Дт 23, 91, 92, 93 — Кт 131).

Завданням проведення аудиту основних засобів є здійснення комплексної перевірки наявності, стану та збереження основних засобів підприємства з метою підтвердження їх фактичного існування, відповідності даним бухгалтерського обліку та достовірності відображення у фінансовій звітності. Аудит спрямований на встановлення правильності проведення інвентаризації, відповідності первинних доку-

ментів вимогам чинного законодавства, своєчасності відображення результатів звірки в облікових регістрах, а також на оцінку ефективності системи внутрішнього контролю щодо збереження основних засобів. Результати аудиту дозволяють оцінити реальний технічний стан об'єктів, виявити можливі випадки нестач, надлишків або невикористовуваних активів і надати рекомендації щодо підвищення ефективності управління основними засобами підприємства (таблиця 6).

Цей документ дасть змогу аудиторі перевірити проведення інвентаризації, наявність актів ОЗ-3 (списання) або ОЗ-6 (інвентарна картка), фактичну відповідність облікових і фізичних даних.

Проведення аудиту основних засобів вимагає здійснення поглибленої оцінки правильності відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних із вибуттям, реалізацією та списанням основних засобів, а також визначення достовірності сформованого фінансового результату від таких операцій. Аудит спрямований на перевірку законності підстав для вибуття активів, правильності оформлення первинних документів (актів за формами ОЗ-3, ОЗ-6 та інших), відповідності облікових записів вимогам НП(С)БО 7 "Основні засоби" та внутрішнім регламентам підприємства. У процесі аудиту здійснюється зіставлення облікових даних із фактичними результатами реалізації або ліквідації об'єктів, аналізується вплив зазначених операцій на фінансові показники підприємства та оцінюється повнота відображення доходів і витрат, пов'язаних із вибуттям основних засобів (таблиця 7).

Таблиця 8. Робочий документ ОЗ-5 "Аналіз модернізації, ремонту та переоцінки основних засобів"

№	Вид робіт	Об'єкт	Вартість робіт	Джерело фінансування	Відображення в обліку	Висновок аудитора

Джерело: удосконалено авторами.

Таблиця 9. Відомість визнання та класифікації основних засобів (ОЗ-1)

№	Найменування об'єкта	Дата придбання	Первинний документ (акт, накладна)	Первісна вартість, грн	Термін корисного використання	Група ОЗ (будівлі, машини, транспорт тощо)	Відповідальний підрозділ	Підстава для визнання (п. НП(С)БО 7)	Примітки

Джерело: удосконалено авторами.

Таблиця 10. Відомість контролю за нарахуванням амортизації (ОЗ-2)

№	Найменування об'єкта	Метод амортизації	Первісна вартість, грн	Ліквідаційна вартість, грн	Строк використання, років	Нараховано за місяць, грн	Накопичений знос, грн	Витрати (рахунок)	Примітки

Джерело: удосконалено авторами.

Таблиця 11. Відомість інвентаризаційної звірки основних засобів (ОЗ-3)

№	Найменування об'єкта	Інвентарний номер	Фактична наявність (так/ні)	Стан (придатний / потребує ремонту / списанню)	Балансова вартість, грн	Залишкова вартість, грн

Джерело: удосконалено авторами.

Застосування даного документа дасть змогу аудитору перевірити правильність перенесення залишкової вартості на рахунок 286 "Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу", відображення доходів і витрат, розрахунок фінансового результату від реалізації.

Аудит основних засобів передбачає ґрунтовний аналіз операцій з їх ремонту, модернізації, реконструкції та переоцінки з метою визначення правильності їх відображення в обліку та обґрунтованості класифікації як поточних витрат або капітальних інвестицій. Перевірка спрямована на оцінку дотримання підприємством вимог НП(С)БО 7 "Основні засоби" та облікової політики, коректності первинного документування, економічної доцільності здійснених робіт і їх впливу на вартісні показники активів.

Особлива увага приділяється оцінці впливу проведених модернізацій і переоцінок на величину амортизаційних відрахувань, залишкову вартість активів та достовірність відображення результатів у фінансовій звітності. Результати аудиту дають змогу сформулювати висновки щодо ефективності управління основними засобами та відповідності облікових процедур

чинним нормативно-правовим вимогам (таблиця 8).

Застосування вищезазначеного документа дасть змогу аудитору перевірити правильність віднесення витрат на ремонти та поліпшення основних засобів, дотримання критеріїв визнання витрат як капітальних інвестицій, правильності документального оформлення модернізації, ремонтів та переоцінки, правильності оцінки первісної вартості основних засобів в обліку, вплив здійснених робіт на фінансовий результат.

З метою вдосконалення бухгалтерського обліку основних засобів на підприємствах доцільно використовувати відомості, наведені у таблицях 9—13. Їх застосування сприяє систематизації даних аналітичного та синтетичного обліку, забезпеченню правильності класифікації, оцінки й амортизації об'єктів, а також достовірному відображенню господарських операцій у фінансовій звітності.

Так, для відображення в обліку об'єкта основних засобів у відповідності з критеріями його визнання і визначення його групи, на наш погляд, досить вдалим буде застосування Відомості визнання та класифікації основних засобів (ОЗ-1), яку наведено у таблиці 9.

Таблиця 12. Відомість операцій з вибуття (реалізації, списання) основних засобів (ОЗ-4)

№	Найменування об'єкта	Причина вибуття (продаж, ліквідація, безоплатна передача)	Документ (акт, накладна)	Первісна вартість	Накопичений знос	Залишкова вартість	Ціна реалізації	Фінансовий результат (прибуток/збиток)	Кореспонденція рахунків	Примітки

Джерело: удосконалено авторами.

Таблиця 13. Відомість ведення в обліку капітальних інвестицій, ремонту та модернізації основних засобів (ОЗ-5)

№	Найменування об'єкта	Вид робіт (ремонт, модернізація, добудова)	Документ (акт виконаних робіт)	Сума витрат, грн	Віднесення витрат (Дт 15 чи 23)	Результат (збільшення первісної вартості / поточні витрати)	Підстава для зміни вартості	Примітки

Джерело: удосконалено авторами.

Відомість контролю за нарахуванням амортизації (ОЗ-2) наведено в таблиці 10. Призначення відомості відображення в обліку методу амортизації, правильності розрахунку суми зносу та правильного віднесення на рахунки витрат у відповідності з його місцем експлуатації (Дт 23, 91, 92, 93, 94).

Відомість інвентаризаційної звірки основних засобів (форма ОЗ-3), представлена в таблиці 11, призначена для систематизації та узагальнення результатів інвентаризації основних засобів підприємства. Її використання забезпечує можливість встановлення відповідності між фактичною наявністю об'єктів основних засобів і даними бухгалтерського обліку, а також дозволяє оцінити їх технічний стан, ступінь зносу та рівень збереження. Даний документ є важливим елементом системи внутрішнього контролю, оскільки сприяє виявленню можливих розбіжностей між обліковими і фактичними показниками, встановленню причин відхилень, визначенню об'єктів, що втратили придатність або потребують ремонту, та забезпечує підвищення достовірності фінансової звітності підприємства.

Відомість операцій з вибуття (реалізації, списання) основних засобів (форма ОЗ-4), представлена в таблиці 12, є аналітичним документом, призначеним для узагальнення та систематизації інформації щодо руху основних засобів у частині їх вибуття. Її основним призначенням є забезпечення повного та достовірного відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних із реалізацією, списанням, безоплатною передачею або ліквідацією об'єктів основних засобів.

Застосування цієї відомості дає змогу встановити правомірність і документальне підтвердження фактів вибуття активів, оцінити правильність визначення їх залишкової вартості, сум доходів і витрат, пов'язаних з операціями реалізації, а також достовірність розрахунку фінансового результату. Крім того, відомість сприяє підвищенню якості внутрішнього контролю за ефективним використанням і рухом основних засобів, запобігає необґрунтованим втратам активів та забезпечує прозорість облікових процедур у процесі формування фінансової звітності підприємства.

Відомість ведення в обліку капітальних інвестицій, ремонту та модернізації основних засобів (форма ОЗ-5), представлена в таблиці 13, є важливим аналітичним документом, призначеним для відображення та контролю операцій, пов'язаних із відновленням, поліпшенням і переоцінкою об'єктів основних засобів. Її основне призначення полягає у документальному підтвердженні здійснених капітальних інвестицій, витрат на ремонт і модернізацію, а також у забезпеченні належного облікового розмежування між поточними ремонтами та роботами, що призводять до збільшення первісної вартості активів.

Застосування цієї відомості сприяє підвищенню точності та обґрунтованості бухгалтерських рішень щодо віднесення витрат до складу капітальних або поточних, забезпечує контроль за ефективністю використання ресурсів, своєчасним введенням оновлених об'єктів в експлуатацію, а також правильністю визначення фінансового результату від вибуття чи модернізації основних засобів. Крім того, вона є інструментом оцінки впливу здійснених

інвестицій і ремонтно-модернізаційних заходів на відтворення виробничого потенціалу та достовірність показників фінансової звітності підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Запропоновані у роботі форми відомостей обліку основних засобів (ОЗ-1 — ОЗ-5) — це інструмент аналітичного контролю, який поєднує функції бухгалтерського обліку та аудиту. Їх застосування дозволяє: забезпечити документальне підтвердження усіх господарських операцій, пов'язаних з основними засобами; здійснювати правильну класифікацію, оцінку, амортизацію, переоцінку та вибуття активів; створити єдину систему взаємопов'язаних документів, що полегшує проведення внутрішнього та зовнішнього аудиту; підвищити рівень деталізації облікової інформації; зменшити ризик викривлення фінансової звітності через помилки.

Розроблена програма аудиту основних засобів забезпечує комплексний підхід до перевірки достовірності даних, що відображаються у бухгалтерському обліку, та сприяє виявленню відхилень між фактичними і обліковими показниками. Її структура відповідає сучасним вимогам міжнародних стандартів аудиту та містить логічну послідовність процедур з планування до формування висновків.

Запропоновані відомості обліку основних засобів доповнюють традиційну систему бухгалтерських реєстрів і мають практичне значення для ведення обліку підприємств. Вони сприяють підвищенню прозорості облікових операцій, зниженню трудомісткості процесів, оптимізації документообігу та скороченню часу на підготовку фінансової звітності.

Література:

1. Меліхова Т. О., Романенко К. В. Удосконалення організації бухгалтерського процесу та методики аудиту вибуття основних засобів в обліку суб'єктів малого підприємництва. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. — URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9445> (дата звернення: 17.10.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.10.18
2. Меліхова Т. О., Гребенюк О. В. Удосконалення методичних підходів до аудиту надходження основних засобів для підвищення рівня економічної безпеки підприємства. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 27—32. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.1.27
3. Меліхова Т. О., Климова О. В. Удосконалення обліку та внутрішнього контролю списання основних засобів бюджетних установ для підвищення якості контролю та ефективності проведення ревізії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 20. С. 30—36. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.20.30
4. Меліхова Т. О., Герасименко Ю. М. Розробка програми аудиту надходження основних засобів для підвищення рівня фінансової безпеки підприємства. *Агросвіт*. 2018. № 24. С. 46-53. DOI: 10.32702/2306-6792.2018.24.46
5. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Мусійченко О. Г. Аудит. Запоріжжя: ЗНУ, 2024. 260 с.
6. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Мусійченко О. Г. Організація і методика аудиту. Запоріжжя: ЗНУ, 2024. 280 с.
7. Меліхова Т. О. Визначення витрат господарської діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. Харків: ХНЕУ, НДЦ індустріальних проблем розвитку НАН України, ВД "Інжек", 2013. № 3. С. 254-258.
8. Меліхова Т. О. Економічна безпека підприємства: формування, контроль, ефективність: монографія. Херсон: Видавничий дім "Гельветика", 2018. 632 с.
9. Меліхова Т. О., Височина В. В. Розробка програми аудиту витрат на виробництво для підвищення фінансової безпеки підприємства. *Економіка та держава*, 2018. № 1. С. 69—75.
10. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Чакалова Н. С. Теорія і методика документування в обліку та аудиті: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за рівнем бакалавра зі спеціальності 071 "Облік і оподаткування" за денною та заочною формою навчання, Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 400 с.
11. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Чакалова Н. С. Теорія бухгалтерського обліку: навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 071 "Облік і оподаткування" освітньо-професійної програми "Оподаткування, облік, контроль в управлінні підприємством". Запоріжжя: ЗНУ, 2022. 516 с.
12. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Кутчак Ю. М. Фінансовий облік II: навчальний посібник для здобувачів рівня вищої освіти бакалавра спеціальності 071 "Облік і оподаткування" освітньо-професійної програми "Оподаткування, облік, контроль в управлінні підприємством". Запоріжжя: ЗНУ, 2023. 368 с.
13. Меліхова Т. О., Білоконь М. Ю. Удосконалення документування обліку та контролю капітальних та поточних ремонтів основних засобів для поліпшення фінансового обліку та

аудиту. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 21. С. 38—43. DOI: 10.32702/2306 6814.-2023.21.38

14. Меліхова Т. О. Розробка програми аудиту ефективності використання основних засобів на підприємстві. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 20. С. 33—37.

References:

1. Melikhova, T. and Romanenko, K. (2021), "Improving the organization of the accounting process and methods of auditing the disposal of fixed assets in the accounting of small businesses", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9445> (Accessed 15 Nov 2025).

2. Melikhova, T. and Hrebenuk, O. (2020), "Improvement of methodical approaches to audit of fixed assets acquisition for increasing of a level of enterprise economic security", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 27—32.

3. Melikhova, T. and Klymova, O. (2021), "Adequate area of internal control over the write-off of the main budgetary installations for the improvement of the quality of control and efficiency of the revision", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 20, pp. 30—36. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.20.30

4. Melikhova, T. and Herasyenko, Yu. (2018), "The development of a program audit of the receipt of fixed assets for raising the level of financial security at the enterprise", *Agrosvit*, vol. 24, pp. 46—53.

5. Makarenko, A. P. Melikhova, T. O. and Musyichenko, O. G. (2024), *Audyt [Audit]*, ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine.

6. Makarenko, A. P. Melikhova, T. O. and Musyichenko, O. G. (2024), *Orhanizatsiya i metodyka audyt [Organization and method of audit]*, ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine.

7. Melikhova, T.O. (2013), "Determination of expenses of the economic activity of the enterprise", *Zhurnal "Biznes Inform"*, vol. 3, pp. 254—258.

8. Melikhova, T.O. (2018), *Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva: formyrovanye, kontrol', efektyvnist' [Economic security of the enterprise: formation, control, efficiency]*, Kherson, Ukraine.

9. Melikhova, T.O. and Vysochyna, V.V. (2018), "Development of a program for auditing production costs to improve the financial safety of the enterprise", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 69—75.

10. Makarenko, A.P., Melikhova, T. O. and Chakalova, N.S. (2020), *Teoriia i metodyka dokumentuvannia v obliku ta audyti [Theory and*

methodology of documentation in accounting and auditing], ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine.

11. Makarenko, A.P., Melikhova, T. O., Podmeshalska, Y. V. and Chakalova, N.S. (2022), *Teoriya bukhgalters'koho obliku. Theory of accounting: a study guide for higher education bachelor degree holders [Теорія бухгалтерського обліку]*, ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine.

12. Makarenko, A. P., Melikhova, T. O. and Kutchak Yu. M. (2023), *Finansovyy oblik II. [Financial accounting II]*, ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine.

13. Makarenko, A. P., Melikhova, T. O. and Kutchak Yu. M. (2023), *Finansovyy oblik II. Financial accounting II [Financial accounting II]*, ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine.

14. Melikhova, T. and Bilokon, M. (2023), "Improvement of documentation of accounting and control of capital and current repairs of fixed assets to improve financial accounting and auditing", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 21, pp. 38—43. DOI: 10.32702/2306 6814.2023.21.38

15. Melikhova, T. (2017), "Development of a program of auditing the efficiency of use of fixed assets in the enterprise", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 20, pp. 33—37.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2025 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663